

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21.01.1999, sp. zn. 1 To 4/99

Číslo: 47/2000

Právní věta: Odpadne-li překážka uvedená v ustanovení § 301 odst. 2 písm. a) tr. ř. (např. trestní stíhání obviněného pro trestný čin spáchaný po osmnáctém roku věku je pravomocně skončeno) až v době, kdy obviněný je starší devatenácti let, pak se bez ohledu na to, že pro trestné činy spáchané před osmnáctým rokem věku bylo obviněnému sděleno obvinění před dovršením jeho devatenáctého roku věku, v dalším řízení nepokračuje jako v řízení proti mladistvým podle hlavy devatenácté oddílu prvního trestního řádu (§ 301 odst. 2 písm. b/ per analogiam tr. ř.).

Soud: Vrchní soud v Olomouci

Datum rozhodnutí: 21.01.1999

Spisová značka: 1 To 4/99

Číslo rozhodnutí: 47

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Řízení proti mladistvým

Předpisy: 141/1961 Sb. § 301 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Vrchní soud zamítl odvolání obžalovaného P. K. proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 1998 sp. zn. 37 T 2/98.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 1998 sp. zn. 37 T 2/98 byl obžalovaný P. K. uznán vinným trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. zák. a byl za to odsouzen podle § 247 odst. 2 a § 79 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání devíti měsíců, přičemž mu byl výkon trestu podle § 58 odst. 1 písm. a) a § 82 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou roků.

Podle skutkových zjištění krajského soudu se obžalovaný dopustil uvedeného trestného činu tím, že dne 12. 6. 1997 v Č. nedaleko banky K. přikročil k Z. P., která si v uvedené bance krátce předtím vyměnila částku 1000 USD za české koruny, vytrhl jí z ruky kabelku v hodnotě 20 Kč s peněžní částkou ve výši 30 361 Kč, peněženkou v hodnotě 180 Kč a osobními doklady; odcizením těchto věcí způsobil Z. P. škodu v celkové výši 30 561 Kč, přičemž odcizené peníze použil pro vlastní potřebu.

Naproti tomu byl obžalovaný P. K. podle § 226 písm. c) tr. ř. zproštěn obžaloby krajského státního zástupce v Ostravě ze dne 9. 1. 1998 sp. zn. 1 KZv 67/97 pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1,

odst. 2 písm. b) tr. zák., kterého se měl dopustit tím, že společně s R. M., T. R. a R. T. dne 14. 7. 1997 v F., po předchozí dohodě odcizit za použití fyzického násilí peníze a další věci, napadli M. B. tím způsobem, že nejprve obžalovaní R. M., T. R. a R. T. ji v bance I. v F. sledovali při výběru peněz, o čemž uvědomili před budovou banky stojícího obžalovaného P. K., který poté ke jmenované přikročil, rukama ji natlačil na osobní motorové vozidlo, táhl ji kolem auta a snažil se jí vytrhnout kabelku obsahující peněženku, osobní doklady a částku 1000 Kč, vše v hodnotě 1750 Kč patřící jmenované a peněžní částku ve výši 173 735 Kč vybranou v bance pro firmu E., což se mu nepodařilo a jen z toho důvodu obžalovaní svým jednáním nezpůsobili M. B. a firmě E. škodu odcizením těchto věcí. Dále byl zproštěn obžaloby pro čin, kterého se měl dopustit tím, že dne 22. 7. 1997 v O., nedaleko banky K., po předchozí dohodě odcizit za použití fyzického násilí peníze a další věci napadli R. I., spolumajitele firmy S., tím způsobem, že ho nejprve obžalovaní R. M., T. R. a R. T. v uvedené bance sledovali při výběru peněz, o čemž uvědomili před budovou banky stojícího obžalovaného P. K., který poté ke jmenovanému přikročil, udeřil jej rukou do ramene a z ruky mu vytrhl aktovku s peněžní částkou ve výši 200 000 Kč, mobilním telefonem, příruční taškou, peněženkou, částkou 500 Kč, složkou s tiskopisy, záznamníkem, diářem a deštníkem, vše v hodnotě 203 350 Kč, čímž obžalovaní způsobili R. I. a jeho firmě S. odcizením věcí škodu v uvedené celkové výši a odcizené peníze použili pro svoji potřebu. Dále byl zproštěn obžaloby pro čin, kterého se dopustil tím, že sám dne 26. 6. 1997 v O. před budovou banky K. v prostoru nočních trezorů v úmyslu odcizit za použití násilí peníze a další věci fyzicky napadl J. H. odnášející tržbu prodejny G., tak, že k J. H. přiběhl a z pravé ruky se jí snažil vytrhnout a odcizit plátěný pytlík v hodnotě 20 Kč obsahující tržbu prodejny ve výši 36 000 Kč, vše ke škodě firmy G., a kovové pouzdro na tržby v ceně 50 Kč ke škodě banky K. v O., což se mu podařilo až po překonání aktivní obrany jmenované, při které jí způsobil zvrtnutí pravého zápěstního kloubu vyžadující přiložení sádrové dlahy a další léčení jmenované po dobu jednoho týdne.

Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Ostravě bylo rovněž rozhodnuto v otázce viny i v případě dalších obžalovaných R. M., T. R. a R. T., a to výrokem podle § 226 písm. b) tr. ř. Ohledně těchto osob již rozsudek nabyl právní moci, neboť tito obžalovaní se proti rozsudku neodvolali a státní zástupce vzal odvolání podané v neprospěch těchto obžalovaných stejně jako odvolání podané do zprošťujícího výroku v případě obžalovaného P. K. výslovně zpět, přičemž o tomto projevu vůle státního zástupce rozhodl předseda senátu krajského soudu postupem podle § 250 odst. 4 tr. ř.

Proti rozsudku soudu prvního stupně podal ve lhůtě upravené ustanovením § 248 odst. 1 tr. ř. odvolání prostřednictvím svého obhájce obžalovaný P. K. Odvolání podané za obžalovaného obhájcem nebylo blíže zdůvodněno, obžalovaný sám své výhrady k napadenému rozsudku písemně nesdělil a teprve v průběhu veřejného zasedání k projednání jeho odvolání uvedl, že se cítí nevinný, a navrhl z tohoto důvodu, aby po zrušení napadeného rozsudku byl obžaloby zproštěn.

Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací z podnětu podaného odvolání přezkoumal podle § 254 odst. 1 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost všech výroků rozsudku, proti němuž mohl odvolatel podat odvolání, i správnost postupu řízení, které předcházelo rozsudku, přihlížel přitom i k vadám, které nebyly odvoláním vytýkány, a dospěl k následujícím zjištěním:

Řízení předcházející vydání napadeného rozsudku není zatíženo procesními vadami, které by měly vliv na správnost napadeného rozsudku. Důkazy, z nichž soud prvního stupně vycházel při formulaci skutkových závěrů, jsou procesně využitelnými důkazy, neboť byly provedeny v souladu s ustanovením trestního řádu, upravujícím dokazování v trestním řízení (hlava V.), vyjma úkonů neodkladných. Právo obžalovaného na obhajobu bylo orgány činnými v trestním řízení respektováno, neboť tento byl poučen o podmínkách nutné obhajoby, vyplývající z kvalifikace činu na počátku jeho trestního stíhání. Obhájci (nejprve soudem ustanovený JUDr. I. H. a potom na základě udělené plné moci zvolený JUDr. J. B.) měli možnost účastnit se prováděných procesních výsledků obžalovaného a nadále být ve věci činnými. Obžalovaný měl možnost se k obvinění vyjádřit jak ve stadiu přípravného

řízení, tak v řízení soudním, přičemž tohoto oprávnění využil v souladu s ustanovením § 33 odst. 1 tr. ř. Řízení před soudem prvního stupně dostatečně respektovalo zásadu ústnosti (§ 2 odst. 11 tr. ř.) a bezprostřednosti (§ 220 odst. 2 tr. ř.) provádění důkazů, kdy obžalovaný a svědci, jejichž osobní výslech před soudem byl nezbytný pro náležité objasnění věci, byli soudem osobně slyšeni. Ostatní důkazy, které byly opatřeny a procesní formou provedeny ve stadiu přípravného řízení, byly provedeny v souladu s požadavky zákona (aplikace ustanovení § 213 odst. 1 tr. ř. u listinných důkazů, aplikace ustanovení § 211 odst. 4 tr. ř. v případě znaleckých posudků z oboru ekonomiky a aplikace ustanovení § 211 odst. 1 tr. ř. v případě zbývajících svědeckých výpovědí). Lze proto konstatovat, že z hlediska procesního nezjistil odvolací soud žádná pochybení, která by odůvodňovala zrušení napadeného rozsudku z důvodů uvedených v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

Pokud z výše uvedených důvodů neshledal odvolací soud porušení ustanovení garantujících obviněnému právo na obhajobu v řízení předcházejícím podání opravného prostředku obžalovaným, zabýval se v souvislosti s nařizováním veřejného zasedání o odvolání otázkou, zda zákonu odpovídající je postup nalézacího soudu, který po vypovězení plné moci obhájcem ustanovil obžalovanému postupem podle § 39 odst. 1 tr. ř. obhájce jiného. V této souvislosti odvolací soud uvážil následující skutečnosti:

Obviněnému P. K., nar. 11. 7. 1979, bylo dne 31. 7. 1997 sděleno obvinění pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák., kterého se měl dopustit dílčími útoky spáchanými ve dnech 26. 6., 14. 7. a 22. 7. 1997, a pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. zák., kterého se měl dopustit dílčími útoky spáchanými ve dnech 12. 6., 18. 6. a 12. 7. 1997. Protože v případě obou trestných činů, pro které bylo jmenovanému sděleno obvinění a posléze i podána obžaloba, se trestné činnosti měl dopustit zčásti před dovršením 18. roku věku a zčásti po jeho dovršení, neuplatnil se v řízení předcházejícím vydání napadenému rozsudku zvláštní způsob řízení upravený v hlavě XIX. oddíle prvním trestního řádu (řízení proti mladistvým). Obhajoba obviněného obhájcem byla zabezpečena v důsledku realizace požadavků vyplývajících z ustanovení § 36 odst. 3 tr. ř. (obhájce JUDr. J. B. byl zvolen obhájcem obžalovaného na základě plné moci vystavené otcem obžalovaného dne 11. 8. 1997). Napadeným rozsudkem byl obžalovaný uznán vinným jen v části jednání popsaného v podané obžalobě pod bodem 4, tj. jednáním, jehož se měl dopustit dne 12. 6. 1997. Toto jednání bylo nalézacím soudem kvalifikováno jako trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. d) tr. zák., za který byl obžalovanému uložen trest odnětí svobody, při jehož výměře i podmínkách jeho odkladu byla nalézacím soudem aplikována ustanovení trestního zákona, která speciálně upravují podmínky trestnosti a právních následků trestní odpovědnosti mladistvých. Opravný prostředek avizovaný státním zástupcem ihned po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně byl ohledně všech obžalovaných výslovně vzat zpět písemným podáním, které bylo krajskému soudu doručeno dne 26. 10. 1998. O zpětvzetí odvolání státního zástupce rozhodl samostatným usnesením předseda senátu soudu prvního stupně. V důsledku tohoto projevu vůle oprávněného subjektu (státního zástupce) se ode dne 26. 10. 1998 podstatným způsobem upravil předmět trestního řízení, kdy v důsledku uplatnění zásady zákazu reformace in peius (§ 259 odst. 3, věta druhá, a § 264 odst. 2 tr. ř.) je nutno mít zato, že nadále, a to v důsledku opravného prostředku podaného za obžalovaného obhájcem JUDr. J. B. bylo trestní stíhání obžalovaného P. K. vedeno jen pro trestný čin podle § 247 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. zák., tj. pro trestný čin, který nezakládá důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Přes tuto skutečnost však opatřením předsedy senátu soudu prvního stupně ze dne 14. 12. 1998, poté, kdy soud obdržel oznámení o vypovězení smlouvy o poskytování právních služeb JUDr. J. B., došlo k ustanovení obhájce JUDr. M. H. obžalovanému P. K. z důvodu § 36 odst. 3 tr. ř. Tento postup nalézacího soudu je třeba považovat za vadný.

Odvolací soud proto v souvislosti s nařizováním veřejného zasedání řešil i otázku, zda v důsledku výše zmíněného vývoje v trestním stíhání obžalovaného P. K. došlo ke skutečnostem, které by se měly projevit buď ve změně charakteru řízení, které je třeba nadále vést, či v okolnostech, které by

zakládaly důvody nutné obhajoby z jiných zákonem vyjmenovaných důvodů. V této souvislosti bylo zejména potřeba řešit otázku, zda vymezení trestní odpovědnosti obžalovaného v napadeném rozsudku, tj. spáchání činu mladistvým, má naléztí svého dopadu ve zvláštním způsobu řízení vůči obžalovanému ve fázi řízení před odvolacím soudem. Bylo třeba rozhodnout, zda tato skutečnost podmiňuje obligatorní účast obhájce na řízení a zda není namístě aplikovat i další ustanovení, která v hlavě XIX. oddíle prvním trestního řádu upravují podmínky řízení proti mladistvým.

Již výše bylo uvedeno, že od počátku trestního stíhání P. K. až do 26. 10. 1998 bylo užití těchto speciálních ustanovení vyloučeno z důvodu toho, že obviněný trestnou činností nespáchal podle závěrů učiněných vyšetřovatelem ve sdělení obvinění a státním zástupcem v podané obžalobě jako mladistvý (v důsledku posuzování stíhaného jednání v podobě dvou skutků spáchaných ve formě pokračování v trestném činu). Zda nastaly zákonné podmínky pro vedení zvláštního řízení upraveného v hlavě XIX. oddíle prvním trestního řádu, pak bylo třeba zkoumat až k datu 26. 10. 1998, kdy došlo k novému vymezení předmětu trestního řízení.

Odvolací soud je přesvědčen, že důvodnost uplatnění ustanovení v tomto oddíle obsažených v posuzované věci je však třeba zkoumat z hlediska příčin jejich právního zakotvení v procesním předpise. Těmito příčinami je nesporně snaha o vyrovnání handicapu daného vedením trestního stíhání proti osobě, která není ještě zcela duševně vyzrálá a u níž je z těchto příčin shledávána potřeba posílení jejích obhajovacích práv (která by mnohdy sama neuměla plně využít) formou umožnění účasti na řízení dalším subjektům, které mají hájit zájmy tohoto obviněného. Současně však z dikce zákona (§ 301 odst. 2 písm. b/ tr. ř.) vyplývá, že tato zvýšená ochrana je poskytována a zvláštní způsob vedení řízení je aplikován jen za situace, kdy podmínky zahájení trestního stíhání podezřelé osoby jsou shledány v době, kdy je dosud osobou, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům, či v období nepřilíš přesahujícím toto období (je-li procesní způsobilost vázána na dosažení věku 18 let – viz zákonná dikce “do dovršení devatenáctého roku mladistvého”). Dochází-li podle citovaného ustanovení ke sdělení obvinění po dovršení 19. roku věku, ustanovení oddílu prvního hlavy XIX. trestního řádu se neužije, ač z hlediska základů trestní odpovědnosti, tj. v rovině trestního práva hmotného, je pachatel nadále posuzován jako mladistvý.

Je-li z tohoto pohledu nazírána posuzovaná věc, plyne poté z obsahu spisu, že dne 26. 10. 1998, kdy by došlo ke změně předmětu trestního řízení, byl obžalovaný P. K. starší 19 let. Tato věková hranice, je i podle zákona dostačující k tomu, aby byl schopen se účinně hájit, eventuálně podnikl právní kroky k zabezpečení své obhajoby. Takto nově nastalou právní situaci a účast obhájce na řízení je třeba odlišovat od případů, kdy v řízení podle hlavy XIX. oddílu prvního trestního řádu bylo zákonně započato a je v něm kontinuálně pokračováno případně i v době, kdy již obviněný (obžalovaný) dovršil devatenáctý rok věku.

Odlišnost při uplatnění ustanovení upravujících zvláštní způsob řízení pramení z toho, že způsobilost obviněného účinně se hájit v trestním procesu je zkoumána z hlediska ex nunc, tj. z pohledu doby konání příslušného procesního úkonu, např. vzhledem k okamžiku, kdy je stíhání podezřelé osoby zahajováno postupem upraveným v ustanovení § 160 odst. 1 tr. ř., v průběhu vedení řízení proti mladistvému, např. z hledisek účasti dalších osob (zákonných zástupců mladistvého) na řízení v závislosti na věku mladistvého či jiných skutečnostech (uzavření manželství) zakládajících nabytí plné způsobilosti k právním úkonům. Naproti tomu modifikovaná trestnost (pohled hmotně právní) mladistvých pachatelů je založena na tom, že zákon s matrikovým věkem pachatele, který je u mladistvého vymezen ustanovením § 74 odst. 1 tr. zák., spojuje obvyklou pravidelnou sociální úroveň subjektu, která naplňuje pojem tzv. mentálního věku. Ten vyjadřuje celkovou, nejen rozumovou vyspělost pachatele, tzn. jeho bio-psychicko-sociální úroveň, jež podmiňuje rozpoznávací a určovací schopnosti pachatele. Je proto zřejmé, že rovina základů trestní odpovědnosti (a od ní se odvíjející rovina právních následků této odpovědnosti) mladistvého pachatele je hodnocena vždy z pohledu ex tunc, tj. z pohledu doby spáchání činu, který je předmětem řízení. V závislosti na odstupu doby

zahájení trestního stíhání pachatele od doby spáchání trestného činu je pak hodnocena (z pohledu trestně procesního) otázka způsobilosti takového obviněného účinně se obhajovat v probíhajícím řízení, a to opětovně s vazbou na matrikový věk, jak plyne z obsahu ustanovení § 301 odst. 2 písm. b) tr. ř. Projevem této skutečnosti je pak i to, že v případech předvídaných ustanovením § 301 odst. 2 písm. a) tr. ř. zákonodárce předpokládá způsobilost obviněného účinně se obhajovat i ve vztahu k činům, které spáchal jako mladistvý, a to i v době, kdy případně ještě věku 19 let nedovršíl (ustanovení oddílu prvního hlavy XIX. trestního řádu, tj. i ustanovení § 291 tr. ř. se neužije).

Protože analogie při aplikaci ustanovení trestního řádu je přípustná (mnohdy s ní zákon výslovně počítá a upravuje ji - např. § 138 tr. ř.), dospěl vrchní soud k poznatku, že otázku formy řízení vedeného proti obžalovanému P. K. ve stadiu řízení před odvolacím soudem je třeba řešit formou analogické aplikace ustanovení § 301 odst. 2 písm. b) tr. ř. Jestliže z těchto důvodů je namíste vyloučit z účasti na řízení orgán pověřený péčí o mládež, je třeba vyloučit i obligatorní účast obhájce na tomto řízení, byť obecná část trestního řádu, kterou je třeba vzhledem k ustanovení § 290 tr. ř. aplikovat, obsahuje ustanovení § 36 odst. 1 písm. c) tr. ř. Toto ustanovení je však třeba vyložit v jeho smyslu procesním, a to i s vazbou na korespondující ustanovení obsažená ve výše zmiňovaném prvním oddíle hlavy XIX. tr. ř. Ustanovení § 36 odst. 1 písm. c) tr. ř. účast obhájce na řízení obligatorně upravuje tehdy, jde-li o řízení proti mladistvému, tj. o řízení podle oddílu prvního hlavy XIX. trestního řádu jako jedné ze zvláštních forem trestního řízení. Jelikož podmínky pro vedení tohoto zvláštního řízení v případě trestní věci obžalovaného P. K. odvolací soud neshledává, neshledává ani důvody k aplikaci § 36 odst. 1 písm. c) tr. ř.

Protože ustanovení obhájce nalézacím soudem z důvodu § 36 odst. 3 tr. ř. neshledal odvolací soud důvodným a protože neshledal ani jiné zákonné důvody nutné obhajoby vymezené ustanovením § 36 tr. ř., zrušil předseda odvolacího senátu opatřením ze dne 7. 1. 1999 podle § 39 odst. 1 tr. ř. ustanovení, jímž byl JUDr. M. H. pověřen obhajobou obžalovaného P. K., neboť důvody nutné obhajoby pominuly, a o této skutečnosti formou doručení opisu opatření informoval obžalovaného, aby si tento, pokud by to považoval za potřebné, mohl obhájce pro řízení před odvolacím soudem zvolit na plnou moc, což se nestalo.

Na podkladě podaného opravného prostředku se pak odvolací soud zabýval přezkumem napadeného rozsudku a z důvodů v rozhodnutí podrobně rozvedených dospěl k závěru, že podané odvolání není důvodné, a proto je podle § 256 tr. ř. zamítl.